

Podučne stvari.

Nasledki „šnopsa“.

(Dalje.)

Ob kratkem rečeno: Zalésje bilo je pravi uzor reda, snage, zmernosti in delavnosti ter bogoljubno-krščanskega življenja, nad čemur vsem vladal je očiten blagoslov božji.

Pa — oče hudobije in vsega zlá, vrag sam, nikjer in nikdar ne počiva. Poišče vsak, tudi najskrivnejši in najmirnejši kotic v družbi človeški po svojih apostolih, kamor potem svoje hudobno seme zaseje, ter počasi vse dobro vniči.

Taka prežalostna osoda je zadela tudi nekdanj nad vse srečno in mirno Zalésje.

V večjih, osobito primorskih mestih, je prava mešanica čednostnega in nečednostnega življenja. Tu nahaja se obilo resnično-bogoljubnega in poštenega ljudstva; med pravimi poštenjaki je pa tudi veliko spridene sodrge, katera je prava kuga za ostalo pošteno družbo človeške.

Pripeti se, žalibog, le prevečkrat, da si taki spridenci, ko jim je za zlobne namene njihove v mestih na en ali drug način popolno odkljenkalo, potem med prostim, lepokvarjenim ljudstvom na deželi stalnega in varnega zavetja poiščejo, kjer so v posledici za celi kraj prava nesreča in pogubno brezdno.

Zalésje uže samo na sebi krasno-mikaven kraj, poleg tega pa še nepokvarjeno, priprosto in premožno kmetsko prebivalstvo: kolika slast za zvitega, brezvestnega spridenca mestnega.

Plahtaču in njegovi Beti, katera sta si bila v teku časa po krivih in nepoštenih potih v daljnem tujem mestu pomenljivo svoto denarja prisvojila, odkljenkalo je tam popolno; v mestu ni jima bilo več obstanka. A za daljne namere in zlobnosti svoje izvolita si Zalésje.

Nekega lepega dné meseca maja leta 1869 pripeljeta se Plahtač in njegova Beta, sicer priprosto a bogato opravljena, v ta kraj miru in zadovoljnega življenja.

Pri prijaznih prebivalcih poizvedujeta, kje bi si mogla za nekoliko tednov dobiti začasno stanovanje. Dobri ljudje navedili so jih k Lemovcu. Lemovec imel je sredi sela svoj dom: dve lepi hiši blizu farne cerkve. V eni teh stanoval je sam s svojo družinico, a drugo imel je pa za poletne goste, kateri so slednje leto iz mesta za nekoliko časa v ta kraj na zrak dohajali, kar se mu je dobro splečevalo. Oglasita se tudi imenovana tuja gosta pri njem ter bila sta prav prijazno sprejeta. Ugodni pogoji za začasno stanovanje skoz par mesecev bili so kmalu dogovorjeni. Med tem časom opazovala sta s pravim jastrebovim očesom marljivo in pošteno prebivalstvo zaléško. Ker je bilo ljudstvo v resnici pobožno in usmiljeno do revežev, skušala sta je s hinavščino v tem celó prekositi. Previdela sta, da drugače namen zlobni svoj nikakor ne dosežeta. Slednji dan šla sta k sv. maši, ob nedeljah nista nikdar in nobene službe

božje opustila; sv. zakramente sta prav pogostoma prejemala. Ljudje sploh imeli so ja za pravi uzor bogoljubnega življenja. Do revežev domačih in tujih bila sta izredno radodarna in usmiljena; nobenega nista praznega in nepotolaženega od sebe pustila; vsak revež hvalil je na moč tujega gospoda in gospó pri Lemovcu med domačim in okoličnim prebivalstvom radi njihne radodarnosti in usmiljenja.

Ko sta si tako Plahtač in njegova Beta z navidezno pobožnostjo ter radodarnostjo in usmiljenjem do revežev srca Zalesčanov skoraj brez izjeme popolno pridobila, storita drug korak v dosego svojega namena.

Hlinita se Lemovcu, kako ga imata rada, kako uzoren in popoln človek da je, kako bogoljubno družinico ima; da sta bila uže daleč po svetu in tudi po velikih mestih, a da take popolnosti pravega krščanskega življenja, kot jo med Zalésčani sploh opazujeta, še nikjer in nikdar najdla nista. Prav veselilo da bi ju, ko bi mogla med temi uzornimi ljudmi vsaj nekoliko let mirno bivati in njemu samemu (Lemovcu namreč) vredna soseda postati. Ker je poštenemu Lemovcu ta na videz tudi pošten govor kaj dopadel, spregovori Plahtač dalje: Veste oče dragi mi, želim nad vse, da mi daste hišo svojo, v kateri sedaj z mojo Beto bivava, za nekoliko let v zakup, žal to Vam nikdar ne bode. Plahtač obljubi kaj povoljno letno zakupnino ter obljubi jo v mesečnih obrokih lastniku hiše naprej plačevati. Ponudba Lemovcu dopade — uda se in veljavna zakupna pogodba sklene za čas 10. let; v tem času namreč upal je Plahtač svoj namen popolno doseči, Zalésje pa v svojo oblast dobiti. (Dalje prih.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

63.

Severna in južna vina.

(Dalje.)

V južni Aziji in na otokih indijskega in tihega oceana, imajo veliko množino dragih palm, katere navrtajo, da iz njih dobivajo pijačo. Najboljši palmovec dobivajo nekda od oljnate palme, ki raste po zahodnji obali afrikanski.

Tudi toplejši kraji ameriški imajo svoje palme, od katerih se opojno vino dobiva. Prvo mesto gré kraljevski palmi, ki daje obilo vina, poleg nje ste še dve drugi. Mi, ki živimo v vinorednem kraju, gotovo nikdar ne pijemo palmovca. On ne more priti v Evropo, in vendar je mnogo več ljudi, ki njega pijó, kakor njih, ki se nasladjujejo s kapljico pravega, rujnega vinca. Milijoni in milijoni ljudi hlepé v toplih krajih za opojnim sokom palmovim, prav tako, kakor pri nas za vinom. Pijača ta jih razdražuje in razveseljuje, budí jim fantazijo, s kratka, ono je njim isto, kar nam vino. Mnogo je palm, ki vino dajó, kakor smo slišali, ali od vsake palme je vino drugače, in tudi ena ista vrsta palm daje

v raznih krajih raznega vina. Kedar sok iz drevesa teče, tedaj je sladek, ter ne upijani človeka, a če malo postojí, koj začne vreti, potem je opojen, in kmalu tudi ukisne. Naravno je, da ljudje izbirajo najraje take vrste palm, katerih sok tako brzo ne povrè. Sveži sok od datlja v Sahari diši kot mastno mleko, a če le 24 ur stojí, začne vreti, in šumi kot šampanjec, kateremu je tudi po okusu podoben. Kedar je vino povrelo, tedaj se ne drží dolgo, zato ga pokuhajo v močno žganje, ki je pijó povsodi po Afriki in Aziji.

Omenimo naj še ene kulturne rastline, od katere se dobiva opojna pijača, in ta je aloja. V kulturni vrednosti stojí aloja koj za vinskim trsom. Alojevec je izključivo ameriška pijača. Tu se je pil od nekedaj, in tudi dandanes ga pije ne samo preprosto ljudstvo, ampak tudi meščanje. Alojevec osvežuje človeka s svojim sladkokislím okusom, in pijó ga povsodi po Mehiki in po višinah osrednje Amerike. Starodavni stanovniki osrednje Amerike morali so uže v davni prešlosti pridelovati vino od aloje, kajti ko so Španjolci prvi pot prišli v te kraje, našli so uže povsodi veliko polja lepo obdelanega in zasajenega z alojami, od katerih so vino dobivali.

Razen navadne aloje so v Ameriki še druge vrste, od katerih vino dobivajo ali največ se samo navadna aloja (*Agave americana*) v ta namen sadi. Domovina navadne aloje je višina osrednje Amerike, ali prosto v naravi nahajamo je samo v višini od 2300 do 3000 *m*. Najbližnje in največe nasade nahajamo zbog tega na ravni mehikanski visočini, vzlásti v bližini velikih mest in večih vasi, kjer se največ vina popije.

Da se od aloje more vino dobivati, zato mora ona popreje dorasti. Aloja raste počasi, pri nas jo imenujemo stoletno, ker menijo nekateri, da še le v sto letih nastavi cvetje. V domovini začne se jej cvet razvijati na dobri zemlji uže v petem letu, na slabjši zemlji v desetem letu, tudi še le v šestnajstem. Debelo in nazobčano perje stojí pri tleh na gosto okrog, in v sredi perja je srce, iz katerega se razvije steblo s cvetjem. Gospodarji vedó s skušnje prav dobro, kedaj bode poglalo steblo s cvetovi, in zato se lotijo aloje popreje, preden se to zgodí, ker ta čas je najpripravnejši za dobivanje vina. Delavec vzame poseben nož in prereže srce aloji. Iz srca potegne popek, iz katerega bi se razvilo cvetnato steblo, in v samem srcu izdolbe jamo 50 *%* globoko in do 25 *%* široko. Da delavec laglje more do srca, odreže popreje dva ali tri peresa, potem ostala spne v viš in zveže, da izdolbena jama v srcu ostane v hladu. Popek pa nabode na šilašto pero, da se vé, katera aloja je v vinu.

Sok, ki ga je rastlina priredila bila za razvoj cvetnatega stebela, začne sedaj obilo teči v izdolbljeno globino ter se nabirati. Ta sok se potem zajema s posebno pripravo. Pobratí se mora vsak dan po dvakrat, celó po trikrat, ker se brzo nabira v globini. To traje dva, pa tudi tri mesece. Navadno daje ena aloja štiri litre soka v 24 urah, čvrstejše in na boljši zemlji tudi po pet litrov. Sveži sok nazivajo „aguamiel“, ali medena voda; okusa je sladkega, samo malo na kislo gré, pa se

prav prijetno pije. Vreti začne zeló brzo. Pobrani sok izlivajo v okrogle, odprte prstene posode, da v njih povrè. Vrenje traje po 4—10 dni, kakor je toplina, in pri tem vrenju se godí prav tako, kakor pri našem vinu. Sedaj je vino gotovo in za pitje ugodno. Na oko je vino to podobno sira'ki, a po okusu „cidru“, človeka ohlajuje in osvežuje. Mehikanci vrlo radi pijó to pijačo, lasté jej mnogo dobrih svojstev. Velé, da je izdatno sredstvo za krepljenje želodca, da pospešuje prebavo, da se po njem dobro in lahko spí, in da ozdravi nekatere bolezni. Evropejcu ne gré ta pijača s početka nič kaj v slast, in to največ zaradi nenavadnega duha po kislem mleku in gujilih jajcih, ali kedar se tega navadi, potem jo raje pije, kakor druge pijače. Mehikanci menijo, da neprijetni duh je v samem soku, ali točnejša raziskovanja so pokazala, da izvira od mehov, v katerih sok prenašajo.

Alojevec se ne drží dolgo, treba ga je sproti popiti, zato ga napravljajo samo v bližini večih mest, kjer ga morejo brzo poprodati, Česar ne morejo poprodati, tisto pokuhajo v žganje. Tega žganja veliko nakuhajo po nekaterih krajih, zato se ga tudi skoro več popije kot samega vina.

Kedar iz aloje neha sok teči, tedaj se začne sušiti in naposled pogine. Ali kmalu požene nova aloja, ki čez nekoliko let zopet pride na vrsto. Aloja, ki ni narezana, požene iz srca 6—14 *m* visoko steblo, po katerem se nastavi 3000—4000 cvetov. Vsak cvet je nad 5 *%* dolg. Kedar plodovi dozré, tedaj se aloja posuši, ali kmalu požene nova.

Aloja se dosti rada širi. Iz kulturnih nasadov več potov pobegne in podivjá, in zato je pogosto nahajamo po osrednji Ameriki. Drží se najraje kamenitih obronkov po hladnejših stranéh. V tropskih krajih zahaja aloja v dolove samo tam, kamor jo človek presadí. Z osrednje Amerike prišla je na jug v Peru in Čile, in na sever v Florido. Po odkritju Amerike preselili so jo na azovske in kanarske otoke, na Madejro, v Evropo, na rt Dobre Nade in v vzhodnjo Indijo. Ali nikjer tu je ne sadé zaradi vina, nego jo imajo samo kot uresno drevo, ali zaradi vlaken, iz katerih predejo prejo, kakor to delajo v Mehiki.

V Evropi nahajamo alojo uže okolo polovice 16. veka. Nastanila se je na Portugalskem, na Španjolskem, na Italijanskem, v Dalmaciji, na Grškem, ob kanalu angleške in francoske obale, ter je povsodi s svojo nenavadno obliko dala okolici posebno lice. V zamorjeni obleki se je pritepla tudi na vrtove osrednje Evrope, kjer je dobila imé stoletna aloja.

Če še dodamo, da tudi nova Zelandija, Tasmanija in Java imajo svoje rastline, od katerih ljudje vin dobivajo, tedaj hočemo sprevideti, da je zeló malo krajev na svetu, kjer človek ne bi znal iz rastlinskega soka prirejati si pijače, ki ga razblažuje in razveseljuje.